

ŽEMAITĖ

Mėšlavežis

wolnelektury.pl

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

ŽEMAITĖ

SODŽIAUS VAIZDELIAI

Mėšlavežis¹

Šį pavasarį giedra labai reta ir brangi... Kelinta jau nedėlia², kaip lietus pagavęs viršų pliaupia; nusigiedrins kokį pusdienį arba kokią naktį išskentės nelyjus — ir vėl prakiurs kaip iš kubilo. Patižo visi keliai, pabliuro dirvos, paplūdo pelkės, praskydo, išsipliausė purvynai, o čia pats mėšlavežis. Neduok Dieve, koksai vargas darbininkams: prilijo laidariai³ — reikia ligi kelių po srutas⁴ braidyti kol prikabina valktį⁵; tas važiuojant prilija, varva per tekinius⁶, o per molynus, purvynus, kur į kalnuką, kol nuvaro į dirvą, arkliai nabagai⁷ nesuskaitomai⁸ pakelia botagų. Merga ar koks pusbernis sušlapęs, visi drabužiai varvą iš viršaus; ligi kelių purvynais brisdamas greta vežimo, iš nekantrybės raizo tik ir raizo pavargusias kumeles. Kai kurios ligi pietų taip pristoja, kad toliau nebepaeina, kaip kokį dešimtą žingsnių tuo įtimpos⁹, ir sustoja; nė raizymas nieko nebepadaro — kirtis ne kirtis, stovi sau galvas nuleidusios. Sustojus valkčiui, tekiniai susmenga į molį; kol paskui išjudina iš vietos, kumelės botagu ir niūkimu raginamos klumpa, vytuoja¹⁰, net akys pabąla, kol toliau patraukia. Dirvoje dvi kapstytos purvinos ligi juostos, vanduo varva nuo skepetų per burną į akis, bėga į rankoves; nuo padalkų¹¹ taip pat varva; kojos basos, raudonos, ligi pusblaudžio molyje braidu; pamėlinavusiomis rankomis kapsto, taško be paliovos, nes truputį sustojusios tuoj pradeda kuždėti. Vertikas¹² vyras taip pat varvąs, purvinas, kojas auliniuose klumpiuose, apkibusias moliais, kaip kalades valkioja. Nuo kepurės lezgio laša vanduo: per akis ir per uostus nuvarva pakalniui. Šnypšdamas, garuodamas verčia ir verčia, nespėja vieno valkčio išversti, įkandėm atniūka kitą; nėra laiko nė atsipūsti, nė nusišluostyti. Žmonėms ir arkliams — visiems vargai; bet nieko nepadarysi, reikia mėšlą vežti tam dvarui. Dvare nėra blogo oro — nors kumelės sprogtų, ant žmonių nugaros sausumos neliktų — koks darbas dirbamas, reikia dirbti.

Šį ryt rytmetų dvaro gaspadorius, pašokęs trečią, sužadino bernus. Ateinančius ant darbo ordinarčikus¹³ apibarė už vėlavimus; atsistojęs po pastogės priveizėjo, kad pateptų ratus; paskyrė, kokius arklius kinkyti, sustatė varinėtojus; paskyrė kapstytojus. Darbininkai kiekvienas žino savo darbą: kabintojai¹⁴ nuėjo į kūtes¹⁵, su jais vienas dvaro bernas; antras, vadinamas kluonius¹⁶, nubrido į laukus versti, eina kaip girtas.

Prasidėjo jau darbas: eina, niūka valktis po valkčio. „Vežimų nemaža, nepataikaus darbininkai“ — taip sau nusprendęs gaspadorius, dar valandikę pastovėjęs po pastogę, nuėjo į vidų. Jis moka gerai „pasirundyti“; žino, kad darbas jo užstatytas eis kaip laikro-

Pavasaris, Lietūs, Lauko darbai

Laukas, Šeimininkas, Darbininkai

¹Mėšlavežis — mėšlo vežimo darbų laikas. [przypis edytorski]

²nedėlia — sekmadienis. [przypis edytorski]

³laidaras — užtvarta vieta ganykloje gyvuliams suginti. [przypis edytorski]

⁴srutas — skystas tvarto mėšlas. [przypis edytorski]

⁵valktis — prietaisas akėčioms, šienai iš pelkės vilkti, vežti. [przypis edytorski]

⁶tekiny — dabar: tekis - vyriškos lyties gyvulys. [przypis edytorski]

⁷nabagas — vargšas. [przypis edytorski]

⁸nesuskaitomai — labai daug. [przypis edytorski]

⁹įtimpos — čia: įsitempusios žengia. [przypis edytorski]

¹⁰vytuoja — eina kaip girtos. [przypis edytorski]

¹¹padalka — apatinis drabužio kraštas. [przypis edytorski]

¹²vertikas — čia: žmogus, kuris išverčia, veža mėšlą. [przypis edytorski]

¹³ordinarčikas — ordinarininkas, kas gauna ordinariją, kumečio atlyginimą. [przypis edytorski]

¹⁴kabintojas — mėžėjas. [przypis edytorski]

¹⁵kūtė — tvartas, gurbas. [przypis edytorski]

¹⁶kluonius — kluonio prievaizda, kluonininkas. [przypis edytorski]

dis. Jis žino, kurį darbininką kuomet reikia pabarti, kuomet prie darbo paraginti, kuriam paskirti sunkesnę darbą, kuriam lengvesnę. Už tokį gerą „rundą“ ima geriausią ordinariją ir algos pusantrą šimto. Šįryt sustatęs darbininkus visus prie vieno darbo gali dabar nebesirūpinti.

Lauke lyja, pila, vėjas ūžia; stori debesys plaukia pavėjui, žerdami valandomis stambiais lašais, valandomis rodos by lengviaus, kaip tik ūkas¹⁷ dulkina¹⁸ ir vėl užaina didžiau, vėl mažiau; bet visiškai nenustoja lyjus. Tokiu oru labai maigu miegoti¹⁹ — miegti, miegti ir kaskart daugiau nori. Rodos, jau atsibusi, nori atsikelti atgal akys merkiasi, širdis salsta²⁰ miegas be jokios soties²¹.

Gaspadorius, pasivalgęs pusrytį, atsigulęs į lovą, šiltai užsiklojęs miegojo, pūravo ramiai ligi priešpiečio. Būtų dar pūtęs į akį toliau, bet įėjusi dvariškė motriška ėmė su juo pačia balsiai kalbėtis.

— Dieve saugok, kokia diena! Ar tvanas jau ir bus... — kalbėjo moteriškė — norėjau kiaulėms žolės pasirinkti... Nespėjau į daržą, kaip ir permerkė kiaurai... U-titi! Kaip čia šilta prie tamstų...

— Sodrus mat lietus... O neperstojo nė minutėlės — šnekėjo gospadorienė²², žiūrėdama pro langą.

— Neduok, Dieve, koks mėšlavežis — tęsė moteriškė — ne tiek žmonėms bjauru, kaip arkliams: tuos tai jau visai privarys... Iš laidario kol ištraukia, kiek arklius plaka, gaila žiūrėti, o į dirvas, į tokius kalnus, molynus... Ant vietos gal arklys kristi...

— Blogai, kad pasitaiso negerai orai labiau tokiam darbui — pritarė gospadorienė — bėda arkliams, bet ne pyragai nė žmonėms...

Gaspadorius, prabudęs, akis praverdamas, pumirkomis būdraudamas, klausėsi bobų kalbos; paskui rąžydamsis²³, žiovaudamas pratarė:

— A! Kad miegojau tai miegojau! šiandien miegok ir norėk...

— Gerai ir pūtei į akį — tarė pati — juk jau vienuolika.

— Šiandien miego tik ir diena, kas turi laiko — tarė motriškė — ir aš taip norėjau miego, norėjau valandikę kristi prasnausti, bet su tomis bieso kiaulėmis... Kad bent kas po valandą paganytų... Aš tokio būrio kiaulių nevaliosiu šerti uždarytas... Vis žoles rinkti...

— Dar mat keiksi pono kiaules! — pertraukė gospadorius — kokia mat?! Piemens reikia! Tau išrokuotos²⁴ kiaulės, ir turi šerti! Žinok, kad dvare nepataikausi... Už ką tokią algą imi, trisdešimt rublių...

— Alga! Alga išein per pakaušį... Kaip tik pajungtas būti. Šiokioje ant lauko pliaukšti... Dvare žmogus, mat, kaip šuo — pridėjo išeidama.

— Bet ir tamsta nebegulėk — tarė gospadorienė į vyrą — sako, kad darbininkai begalo arklius plaka.

— O, ten bjauru įvažiuoti į tuos kalnus, molynus — šnekėjo galėdamas gospadorius — baisiai sukaštuos tas mėšlas arkliams... Teisybė, reikėtų nueiti pasižiūrėti... Ir galvą pakėlęs, žiūrėdamas į langus užklausė — ar nustojo lyjus?

— Kur tau nustos, paplūdo visi pašaliai vandenimi — rūpinosi pati — nė viščiukai nebeturi kur pasislėpti...

— Užtaigi, sakai, dar man eiti... Nuo lietaus galėtų skėtį užsiskleisti — šnekėjo gospadorius gulėdamas — bet kokie paliks batai per tokius purvynus bridas²⁵?

— Liepk paleisti nuo darbo, ar ką? — tarė pati — privarys arklius, o ir darbininkams tiek besiranda ant lietaus per dieną...

— Nenusprogs arkliai, nei darbininkai! — visi tam yra, ima gerą užmokesnį ir turi uždirbti... Dvaro darbas negal nustoti be laiko — ir taręs tai gospadorius nusisuko ant sienos ir užsiklojo.

Lietūs, Lauko darbai

Moterys, Pokalbis,
Nuogastavimai

Šeiminkas, Rūstybė

Šeiminkas, Tinginystė

Šeiminkas, Pyktis

¹⁷ūkas — perk.: apemimas (akių). [przypis edytorski]

¹⁸dulkina — perk.: suima, pradedą varginti. [przypis edytorski]

¹⁹Tokiu oru labai maigu miegoti — miegas labai ima. [przypis edytorski]

²⁰salsta — pasidaro saldi. [przypis edytorski]

²¹be jokios soties — be galo. [przypis edytorski]

²²gspadorienė — šeiminkė. [przypis edytorski]

²³rąžydamsis — pasitempdamas. [przypis edytorski]

²⁴išrokuotos — išskaičiuotos, čia: skirtos. [przypis edytorski]

²⁵bridai — purvas. [przypis edytorski]

Tą patį lietotąjį rytą Pasmalkio sodoje²⁶ pas Gaidį, kaip lietus — truputį pamigo. Jau gerai išaušus, Gaidys pašokęs pažadino savo berną, kurs tuojau išbėgo prie arklių. Gaidys krito atgal į lovą, kol parves arkliams, nes miego taip dar nori — net širdis salsta.

Gaidienė atsikėlusį žadino mergaitę ir piemeniuką — to nabagėlio niekaip negali pridraskyti.

— Antaniuk! Pa Antaniuk, kelk prie bandos! O tas Antaniukas pakels galvelę, pravers pabalusias akeles ir vėl merkiasi, atgal galva krinta, virsta į patalynę.

Pasigailusi Gaidienė piemenėlio, atsisukusi į mergaitę tarė:

— Agote! — ilgink tu bandą ligi pusryčio... Reikia vaiką pamigdinti... Aš išvirsiu pusrytį

— Kuomet lyja bjauriai, tuomet tu gink bandą — bambėjo Agotė — juk taip pat ir jis tarnauja... Algą ima...

— Kad tarnauja, algą ima, tai jau ir nudirk kailį... Tu didelė benori pamiegoti, o čia kūdikis. ... tave užtat dieną leisiu ilgesnį pokaitį... O nuo lietaus pasiimk mano didįjį skėtį... Gink, gink, mano mergele! — prašė Gaidienė, klostydama piemeniuką.

— Kasžin, iš kur bus tas pokaitis... Mėšlą reiks dėl to per dieną kapstyti! — taisydamasi bambėjo Agotė — jis už mane ar padirbo ką kada?

— Užtat tu už jį padirbsi... Še ir pusryčio sukramtyk jo dalį — juokdamasi Gaidienė kišo Agotei sūrio gabalą — tik nebambėk ir gerai papieviais karves priganyk...

— Pieno bus kaip vandens — juokė Agotė, imdama sūrį — visus antežius²⁷ nuganyčiau.

Ir išėjo apsitaisiusi.

Gaidienė sukosi apie pusrytį, šėrė kiaules. Tuo tarpu parėjo bernas: pavaręs arklius į kūtę, pats susirietęs įpuolė į vidų. Jo kojos basos, kaip gužučio raudonos; ligi kelių pasiraitęs, nuo visų drabužių vanduo varva. Nusimovęs kepurę, kratydamas nuo jos vandenį, šnekėjo:

— Kol lijo, lijo vis kaip ant juoko; bet šįryt pasiutusiai, nebe ant juoko pila... Kiekvienas lašas, o toks šaltas, kiaurai lenda ligi kailio... O to vandenėlio — sklidinios²⁸ visos pelkės!

Pajutęs berno balsą, Gaidys pašokęs sėdosi lovoje:

— Oje, kad aš pamigęs! — tarė — sukačiojai arklius? O aš dar nė ratų nepatepiau...

— Ar dar nė bandos neišginė? — klausė, pasergėjęs miegantį piemeniuką.

— Mačiau, Agotė varinėjasi bandą papūdymais — atsakė bernas — dar niekieno neišginė, nors, rodos, nebeanksti.

— Tai jau moteriškės susibūrė priganyti karves — juokė Gaidys taisydamasis — meilija daugiau pieno... Gerai, bent vaiką pamigdyt...

— Ar vešime šiandien mėšlą, kad taip lyja? — klausė bernas.

— Turbūt reikia vežti, baigti. Šiandien, rytoj gal pabaigtumėm. Paskui atsivers kiti darbai, o dar kol aparsime mėšlus ir šienpjūtė prieis...

— No, tai aš nė kojų nesiausiu, reikės giliai braidyti po laidarį — šnekėjo bernas. — Ratus reik gerai ištepti — mėšlas bus varvas, o toli vežti, bus arkliams sunku... Dagi lyjant; kelias slydus!

— Argi nėra nesigaidrija²⁹? Gal nustos nors truputį — tarė Gaidys žvalgydamas į dangų pro langą — taip norėčiau atlikti nuo to mėšlo... Kad ir pavargsime šiandien, ką padarysi... Gal kuomet išlįs valandikė ir pasilsėti.

Ir siautės balakoną, graibstės kepurės.

— No, kur gi judu taip ruošiatės? — klausė Gaidienė, įėjusi į trobą.

— Ogi prie darbo — tarė Gaidys — žadam mėšlą baigti...

— No, padėk Dieve, ir darbai bus šiokioje! Ar pablūdote³⁰? — barėsi Gaidienė — dagi prie mėšlų... Ar gi nesulauksite geresnės dienos? Rodos, kad visą amžių ir lis.

Gaidžių namai

Gaidienė, Piemenys, Ginčas

Išgąstis, Apmaudas

Gaidys, Ironija

Gaidys, Darbininkai, Cinizmas

Gaidienė, Rūstybė

²⁶sodoje — sodžiujė. [przypis edytorski]

²⁷antežys — pievos pakraštys prie dirvos. [przypis edytorski]

²⁸sklidinios — pilnos. [przypis edytorski]

²⁹nesigaidrija — dabar: nenusigiedrija. [przypis edytorski]

³⁰pablūsti — čia: skendėti. [przypis edytorski]

— Bene mes iš molio, juk neišišime — juokės bernas — ne kraujais lyja.
— Kraujais ne kraujais, o šiokioje neleisiu vežti, biaurotis — atšovė Gaidienė — patys vargste, kumeles privarysite, ant galo į ką paversite drabužį? Bene čia dvaras! Jei neturite po pastogės darbo, eikite gulti.

— Mums patiems niekas. Galime dirbti ir ant lauko kumelėms tai, teisybė, susidės šiokioje — pritarė bernas.

— Teisybė sakai, mamaitė! Mes ne dvare sėdime — pritarė Gaidys — reikia atminti ir kumeles, jok ir gauruotas turi širdį — atsisukęs į berną — paleisk išvedęs į apluoką³¹, paskui pamatysime... Gal tuo tarpu nušvis nors truputį...

— O išvedęs ką birbsią? — klausė bernas — ar vežėčias³² baigsiu?

— Ar žinai, ką aš tau pasakysiu? — tarė Gaidys — pakrisk valandą ligi pusryčio... Taip širyt gera miegoti... Miegok ir norėk... Lyjant pamiegoję, tą dalį paskubėsime giedros sulaukę. Po pusryčio pamatysime, jeigu nenustos lyjus, yra daug darbo po pastogės.

Bernas išėjo pro duris. Gaidys, pavirtęs lovoje, užsiklojo galvą. Gaidienė, užklosčiusi pas krosnį miegantį piemeniuką, išėjo prie ugnies.

Tinginystė

³¹aplukos — aptvaras prie namų gyvuliams ganyti. [przypis edytorski]

³²vežėčia — dugninė lenta. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zemaitė-meslavezis>

Tekst opracowany na podstawie: Žemaitė, Sodžiaus vaizdeliai : „Budyne” ir „Mėšlavežis”, Tilžė, [„Naujienos”], 1903.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”, realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury” (<http://wolnelektury.pl>). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska”/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (<http://www.epaveldas.lt>), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013” („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”) ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūrą, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Marta Niedziałkowska, Monika Bogdziewicz, Paulina Choromańska.

Okladka na podstawie: cliffio66\u0026u0026@Flickr, CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając **zbiórkę na stronie wolnelektury.pl**.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.